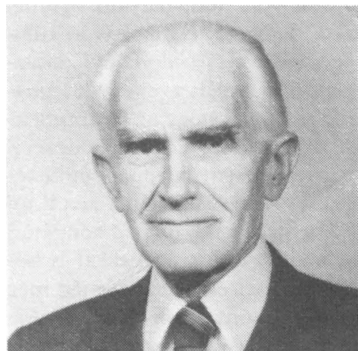

Az olvasók és a kutatók szolgálatában

Beszélgetés dr. Fazakas Józseffel

Fazakas József 1910. március 11-én született Kolozsváron. Középiskolai tanulmányait az ottani református kollégiumban, a gimnázium VIII. osztályát Debrecenben végezte, s 1928 júniusában érettségizett. Ezután beiratkozott a debreceni tudományegyetem bölcsészeti karára, ahol mint magyar—francia szakos tanárjelölt irodalomtörténeti, nyelvészeti és könyvtártudományi tanulmányokat folytatott. Tanári oklevelet 1934-ben szerzett, bölcsészdoktori szigorlatát 1937-ben, summa cum laude minősítéssel tette le.

Már egyetemi hallgató korában, 1930-ban megkezdte működését a könyvtárosi pályán, mint a Debreceni Egyetemi Könyvtár önkéntes ingyenes gyakornoka. Itt kilenc és fél évig dolgozott. Közben könyvtártudományi előadásokat is hallgatott a bölcsészeti karon, 1937-ben pedig könyvtári szaktanfolyamot végzett az Országos Széchényi Könyvtárban. Oklevelének megszerzése után öt esztendőig nem ka-

pott rendes kinevezést az egyetemi könyvtárban, és ekkor is csak segédtitiztnek nevezték ki, mert nem volt már üres állás.

1944 novemberében került mint beosztott gimnáziumi tanár az Országos Széchényi Könyvtárba. Itt később múzeumi alkönyvtárnok, könyvtárnok, majd önálló tudományos kutató, tudományos munkatárs, tudományos főmunkatárs beosztása volt. A Régi Magyarországi Nyomtatványok 1473—1600 című, 1971-ben megjelent kézikönyv bevezetőjében ez olvasható tevékenységéről: „... az ötvenes évek elején jelentős mértékben megnőtt az Országos Széchényi Könyvtár RMK-állománya az állami tulajdonba vett könyvanyagból. Ez a könyvtárat nyilvántartásai rekonstrukciójára készítette. Mindenekelőtt a gyűjtemény valamennyi példányáról pontos — a csonkaságokat és a variáns-kiadásokat is feltüntetve — alapnyilvántartások készültek, majd sor került sokoldalú tájékozódásra alkalmas korszerű katalógusok (szerzői betűrendes, időrendi, nyomdatörténeti, nyelvi) felállítására (nagyrészt Fazakas József munkájaként).” Majd tovább: „Mind a munkaközösség tagjai, mind más hozzáértők számos, addig ismeretlen régi magyarországi kiadványt ismertettek. Így Fazakas József publikációi az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyveiben jelentek meg 1959-től.”

A munkájában elmélyedő és kitartó, kiváló szakembert, a szerény, egyenes jellemű munkatársat 1972 végén — kérésére — nyugdíjazták. Am teljesen nem tudott megválni a könyvtártól. Tagja továbbra is az RMNY-munkaközösségnek. Publikációs tevékenységét is folytatja: a Magyar Könyvszemlében közli tanulmányait és egyéb írásait.

Az életút ismeretében úgy véltük, hogy ez a pálya fontos könyvtári műhelyeket kapcsol össze, ezért a beszélgetést Kolozsvárra való utalással kezdtük.

— Őriz-e az egykori kolozsvári középiskolás diák könyvtári emlékeket?

— A kolozsvári Református Kollégium tanulója voltam, amikor osztályfőnököm, később Debrecenben professzorom, Csúry Bálint — a leendő

debreceni könyvtárigazgató, Csúry István édesapja — megismertette velem a Kollégium 400 éves nagykönyvtárát. Felejthetetlen benyomást tett rám az ottani barátságos, vonzó légkör. Osztályfőnököm sokat emlegette iskolánk egykori nagy ta-

nárát, *Apáczai Csere Jánost*. A tudományos munkájába mélyedő, már ekkor híres magyar nyelvész közelében — a Kollégium sok kiváló régi tanárának emléke mellett — mintha Apáczai szelleme is ott lebegett volna a régi kéziratok és könyvek között genius lociként.

— *Mi indította a debreceni bölcsészhallgatót a 20-as évek végén, a 30-as évek elején arra, hogy magyar—francia szakos tanárjelöltként az irodalomtörténeti, nyelvészeti tanulmányok mellett könyvtártudományi tanulmányokat is folytasson?*

— Könyvtártudományi tanulmányaimat és egyben könyvtárosi pályámat is másodéves egyetemi hallgató koromban, 1930-ban kezdtem el. Az előző évben Debrecenbe kinevezett egyetemi könyvtárigazgató, majd egyetemi magántanár *Nyireő István* biztatására vállalkoztam arra, hogy egyetemi tanulmányaim mellett a könyvtárban is rendszeresen dolgozzam. Önkéntes, ingyenes gyakornokként megismerhettem a könyvtár különféle munkaterületeit. Egyetemi éveim idején, sőt azután is állandóan hallgattam igazgatóm könyvtártudományi előadásait. Időközben előbb tanári vizsgámat tettem le, majd a doktori szigorlatra készültem. Tagja voltam a Református Kollégium Tanárképző Intézetének is, amely az akkori Eötvös Kollégium mintájára létesített, magasabb igényű, egyetemi színvonalú intézmény volt. Ettől az intézettől két ízben kaptam ösztöndíjat franciaországi tanulmányok folytatására, s így először 1929 nyarán, majd 1931 első felében Párizsban tanultam, másodízben már a Sorbonne hallgatójaként egy egyetemi féléven át. Disszertációra készülve rendszeresen látogattam a francia nemzeti könyvtárat, a Bibliothèque Nationale-t. *Nyireő* biztatására és az ő közbenjárására engedélyt kaptam az egyetemtól arra, hogy doktori szigorlatom második melléktárgyául a könyvtártudományt válasszam. Ebből kedves tanárom, *Pap Károly*, a magyar irodalom professzora szigorlatotzatott, akinél korábban tanári vizsgáimat is letettem. Fő tárgyam a francia irodalom, első melléktárgyam a francia nyelvészet volt. E tárgya-
im professzorának, *Hankiss János*nak nemcsak széles körű és színes szaktudása, hanem közvetlen modora és mindenkit megbecsülő, melegszívű, derűs egyénisége is rendkívül nagy hatással volt nemcsak rám, hanem úgyszólván valamennyi hallgatójára. Jótékony lendítő erő sugárzott belőle. Különbem mind az egyetemi, mind a református kollégiumi légkör igen hasznosnak bizonyult számomra. Professzoraimtól és tanáraimtól mindkét helyen sokat tanulhattam. A református tanárképzőben különösen nagy hatást tett rám *Zsigmond Ferenc* professzor, aki ott a magyar irodal-

mat tanította nekünk. A Kollégium 400 éves könyvtárát is rendszeresen látogattam mint annak olvasója, hiszen régebbi könyvekhez és folyóiratokhoz csak ott juthattam hozzá.

— *Hallhatnánk részleteket is debreceni könyvtári tapasztalatairól?*

— Debreceni könyvtároskodásom sok haszonnal járt. Hozzáédzódtem, hogy hosszú ideig fizetés nélkül, majd pedig igen csekély díjazás mellett is lelkiismeretesen dolgozzam. A gyakorlati könyvtári munka, igazgatóm értékes könyvtártudományi előadásainak állandó hallgatása és az ezekhez kapcsolódó szakmunkák olvasása igen gyümölcsöző hatással volt rám, pályám későbbi feladatainak ellátása idején is. *Nyireő István* különösen francia nyelvű könyvtártudományi műveket olvastattott velem. Rá emlékezve, egyik legnagyobb érdemét abban látom, hogy az ő útmutatásával és állandó tanácsadói közreműködésével épült fel a debreceni egyetem központi épületének könyvtári része. A tervezés idején a távoli jövőre is volt gondja, s így érte el, hogy a könyvtári épületrész egykor majd újabb szárnyakkal is bővíthető legyen. Kegyelettel emlékezem még meg *Szabó György* egyetemi könyvtárórról is, aki *Erdélyi Pálnak*, a neves kolozsvári egyetemi könyvtárigazgatónak volt igen kiváló tanítványa. Mint könyvtári fölöttesem, ő vezetett be engem a címlírás rejtelmeibe. Ugyancsak kegyelettel gondolok vissza *Szele Györgyre* is, aki úgyszólván egymaga alkotta az akkori gyarapítási osztályt, legalábbis ő látta el annak leltározási és egyéb nyilvántartási feladatait. *Jenei (Pfeiffer) Károly*tól főleg az olvasótermi tájékoztató munka terén tanul-
tam sokat. Igazgatóknak akkor — a dolgozók csekély létszáma miatt — nem állt módjában, hogy szakkatalógust készíttessen, s ezért az olvasótermi felügyelő igyekezett pótolni annak hiányát, a szaktudományok kézikönyvei és egyéb összefoglaló szakmunkák bibliográfiai utalásai nyomán. Állományismeretünk növekedésével ez a szolgálat egyre eredményesebb lett. *Jenei Károly* valóságos mestere volt már ennek, amikor én az ő keze alatt dolgoztam. Ez a munkakör több irányú tájékozódásra serkentett, hiszen az egyetem akkori négy tudománykarának hallgatói számára számos olyan igényt kellett kielégítenem, amelyeknek tárgya ismereteim körén kívül esett.

— *Kevesen lehetnek, akik 1930-ban kezdték könyvtárosi pályafutásukat. Mit jelentett a fizetés nélküli segédmunkatársnak a debreceni egyetemi könyvtár?*

— Az akkori súlyos gazdasági nehézségek miatt valóban évekig fizetés nélkül dolgoztam. Tanári

oklevelem megszerzése után is még másfél év telt el, míg valami egészen jelentéktelen havi díjazást juttathattak nekem. Csupán 27 éves koromra érhettem el az akkoriban nagyon áhított — bár igen csekély díjazással járó — úgynevezett ÁDOB-os (Állástalan Diplomások Országos Bizottsága) ki nevezést, amely ideiglenes jellege ellenére egy kis lépcsőfokot jelentett ahhoz, hogy ha üresedés lesz, véglegesítsenek. Erre két és fél év múltán került sor, s még ekkor is csak könyvtári segédtszti állást kaphattam. Csupán 1941-ben jutottam végzettségemnek megfelelő státusba, az állami gimnáziumi tanárok sorába, de akkor már másutt működtem. Néhány éves megszakítás után, 1944-ben tértem vissza eredeti pályámra, ezúttal már az Országos Széchényi Könyvtárba.

— *Kevesen tudják: a két világháború között a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete által rendezett néhány tanfolyamból állt a könyvtárosképzés. Az egyesület két tanfolyamot tartott az Országos Széchényi Könyvtárban 1937—38-ban az egyetemi diplomával rendelkező gyakorló könyvtárosok számára. Te elvégezted ezt a könyvtárosi szaktanfolyamot. . .*

— Már több éves könyvtári gyakorlatom volt, amikor az 1937. február 1. és március 23. között megtartott tanfolyamra — néhány kollégámmal együtt — engem is elküldött igazgatóm. Bár — amint már mondtam — Nyireő magántanári előadásainak éveken át rendszeres hallgatója voltam, mégis nagymértékben tágitotta könyvtárosi látókörömet a budapesti tanfolyamon való részvétel.

Fitz József, az Országos Széchényi Könyvtár akkori főigazgatója *Könyvtári igazgatás* címmel tartotta meg egyik — sok kérdést felölelő — előadássorozatát. A könyvtártudomány filozófiai alapjaiból indult ki: arról beszélt, mi a könyv és annak jelentősége, mit jelent az olvasó ember a társadalom szempontjából, mik a könyvtár jellemzői. Szólt a könyvtár jellegéről, gyűjtőköréről, szerkezetéről, s ez utóbbiak szempontjából annak jelentőségéről, hogy ki a könyvtár tulajdonosa. Egykori főigazgatónk másik előadássorozatának tárgya az *ősnymtatvány-meghatározás* volt. Mindkét tárgy sok érdekes és új ismerettel gazdagított. Az ősnymtatványok meghatározásának kérdései akkor még úgyszólván teljesen ismeretlenek voltak előttem. De ugyanezt mondhatom *Trócsányi Zoltán* előadásairól is, aki a régi magyar nyomtatványok meghatározásáról beszélt. Fiatal debreceni könyvtárunknak ilyen régi könyvgyűjteményei még nem voltak, nem is lehettek. *Trócsányi* előadásainak és „rég Magyar” vonatkozású egyéb, nyomtatásban megjelent műveinek ké-

sőbb, Széchényi könyvtári pályám során vettem különösen nagy hasznát, bár e munkámban első sorban és döntő mértékben *Varjas Béla* lett később a mentorom. *Goriupp Aliz Katalógizálás* című tantárgyát nagy érdeklődéssel hallgattam, és már akkor sokat tanultam későbbi kedves osztályvezetőmtől. Rendkívül érdekessé tudta tenni a könyvtárosi munkának ezt a részét, amely egyébként már éveken át kedvelt munkaterületem volt Debrecenben. Később jöttem rá, hogy a katalógizálásról soha sem lehet eleget tudni, hiszen e munka során számos újabb és újabb különleges eset kerülhet a katalógizáló elé, ami azért jó, mert ezek mindig hasznos fejtörést és tanulságos munkát jelenthetnek számunkra.

A bibliográfiákról *Gulyás Pált* és *Asztalos Miklóst* hallgattam. Gulyás ezenkívül még a különféle szakrendszerekkel is megismertetett bennünket, míg *Veredy (Witzmann) Gyula* a tizedes osztályozás titkaiba igyekezett bevezetni bennünket. Veredy akkor még a Fővárosi Könyvtárban működött. E könyvtár aligazgatója, *Dávid Antal Gyakorlati könyvtártan* címmel tartott előadásokat. Igen értékes tanulmányzámba megy a sokszorosításban megjelent előadások közt *Halász Gábor* tartalmas összefoglalása a kéziratmeghatározásról — ez olvasmánynak is igen érdekes. A tanfolyam anyagáról készült kiadvány (bizonyára) ma is megtalálható több nagyobb könyvtárban. Címe: *Könyvtári előadások. Az 1937. évi február 1.—március 23. közt tartott könyvtárosképző tanfolyam előadásainak összefoglaló vázlat. Kiad. a tanfolyam hallgatói. Kéziratként. Bp., 1937, Diószegi Lehel Leíró és Sokszorosító Irodája.* (Terjedelme körülbelül 350 lap.) Külön füzetben jelent meg ugyanott *Witzmann Gyula* előadássorozata *Decimális rendszer* címen. E kiadványokkal kapcsolatban szeretnék megemlékezni *Szemző Piroskáról*, *Dezsényi Béla* későbbi feleségéről, akinek ügybuzgó szervező munkája nélkül aligha látta volna napvilágot ezek az értékes és ma is tanulmányozásra méltó előadások. A tanfolyam során — a Széchényi Könyvtáron kívül — több nagy budapesti könyvtár is meghívta a hallgatóságot, hogy intézményük történetével, ügyrendjével és munkájával a helyszínen is megismerkedjenek. A tanfolyamon egyébként gyakorlati órák is voltak. Végül írásbeli és szóbeli vizsgákat tettünk, ezek alapján „képesített könyvtáros”-nak nyilvánítottak bennünket, és erről oklevelet is kaptunk.

— *Elegendő ismeretet nyújtott ez a tanfolyam az akkori diplomások számára?*

— Úgy gondolom, hogy akkor eleget nyújtott. Ami azonban a mai könyvtárosokat illeti, szerény nézetem szerint szükséges, hogy legyenek közöt-

tünk olyanok — ha nem is sokan —, akik egyetemi fokon, éveken át behatóan foglalkoztak a könyvtártudománnyal, és az egyetemen — más tudományzakok elvégzése mellett — könyvtárszakkból is képesítést szereztek.

— *Szívesen megismerkednék részletesebben az Országos Széchényi Könyvtárban aktív dolgozóként eltöltött 28 éves tevékenységgeddel!*

— Pályám leghosszabb korszakát a Széchényi Könyvtárban töltöttem. Első főigazgatóm, Fitz József meleg jószággal fogadott. Goriupp Aliz mellé osztott be, akitől már a könyvtárostanfolyamon is sokat tanultam. A háború vége felé járunk. A héthetes pincézet után még hosszú idő telt el, amíg mód nyílt arra, hogy a Dunán átkelve, Budáról bejárhassak a Múzeumba. Fő munkánk ekkor a pincében, ládákban elhelyezett könyv- és folyóiratállomány felszállítása volt. Ez — az akkori gárda számára — valóban lelkesítő, igazi közösségi feladatot jelentett. Két tudós főigazgatóm, *Györke József*, majd *Tolnai Gábor* idejében egy darabig a titkárságon dolgoztam. Mái is hálás vagyok *Varjas Bélának*, aki 1947-ben a régi magyar könyvgyűjteményhez osztott be. Itt *Gerézdí Rabánnal* együtt az anyag számbavételével s egyúttal a múzeumi RMK-törzssanyag és a Todoreshzku-Horváth hagyatéék RMK-részének összeolvasztásával voltunk hosszabb ideig elfoglalva. Érdekes, szép feladat volt első ismerkedésem a számomra azóta is legkedvesebb muzeális anyaggal. A Todoreshzku-hagyatéék egyéb részeit is számba vettük, ezek közül különösen a vízjelgyűjtemény ragadta meg figyelmemet. Ez ösztönzött arra, hogy évek múltán a vízjel tudománnyal is foglalkozzam egy keveset.

Az 1945/47-es évek életkörülményeire emlékezve, hadd idézzem fel néhány emlékeimet. Az első időkben mindig nagy esemény számba ment, ha például krumplit vagy káposztát osztottak a könyvtári dolgozók számára. Hátizsákos korszak lévén, boldogan vittük haza hátunkon az akkor igen nagyra becsült, egyszerű élelmiszereket. Volt egy közös múzeumi konyhánk is, ahol örömmel fogyasztottuk el a számunkra elkészített egytálételes ebédet. Téli emlékeimre is sokszor gondolok vissza. A mai tudományos olvasó helyén, az akkori Todoreshzku-teremben két télen át fűtetlen helyiségben dolgoztunk, télikabátban, az íróasztal mellett állva vagy mozogva. Fialatok voltunk, bírtuk.

— *Milyen volt a Régi és Ritka Nyomatványok Tárában végzett munka, továbbá milyen kutatási törekvések vezéreltek ottani tevékenységgedben?*

— A Régi és Ritka Nyomatványok Tára a

könyvtár újjászervezése során alakult meg. Az osztály vezetőjévé *Sajó Gézá*t nevezték ki. Sokat tanultam hosszú könyvtárosi tapasztalattal bíró, tudós főnökömtől, aki már akkor is nemzetközileg ismert kiváló filozófus volt. Egyik sürgős feladatunk a régi magyar gyűjtemény pontos felmérése volt. Rövid ideig Sajóval, majd egymagam dolgoztam rajta. Évek múltán *id. Kövendi Dénes* kollégám is bekapcsolódott ebbe a munkába, különösen akkor, amikor az állami tulajdonba került régi könyvanyag kiválogatásának a feladata is osztályunkra hárult. A tudós Kövendi Dénes önzetlen egyénisége és a vele való munkálkodás felejthetetlen emlék számomra. Osztályvezetőm felhívására elkészítettem a több mint 8000 kötetből álló RMK-gyűjteményünk példánykataszterét, ami azzal járt, hogy a gyűjtemény minden egyes darabját végiglapoztuk (kollacionáltuk), és a hiányokat az egyes példányokba bejegyeztük. Még a megcsonkult levelekre is tekintettel voltunk. Nyilvántartásunkban röviden erre is és a példányok eredetére is utaltam. Sokat foglalkoztam a variánskiadások megállapításával. A nálunk csupán másolatban (fénykép-, film-, xeroxmásolat, hasonmás kiadás) megtalálható műveket is felvettem nyilvántartásunkba. Egy RMK-cédulakatalógus készítése is elkezdődött osztályunkon. Ennek rendszerét Varjas Béla tanácsai alapján Sajó Géza dolgozta ki. A betűrendes és a számszerű katalóguson kívül nyomdatörténeti, nyelvi és még több más szempont szerint felállított, tízféle katalógus készítése indult meg RMK-anyagunkról. Ezen is nagy kedvvel munkálkodtam.

E tevékenységem során bukkantam rá számos olyan műre, amely nem szerepelt addigi RMK-nyilvántartásunkban. Egy részük az RMK-irodalomban is ismeretlennek bizonyult. Ezek közül példaként a gyűjtőkötetekben rejtőző, külföldön kiadott, idegen nyelvű disszertációkat szeretném kiemelni, amelyeknek szerzőiről csak alapos vizsgálódás után lehetett megállapítani, hogy magyarok vagy más nemzetiségű magyarországiak, s így mindenképpen a hazai művelődés tevékeny előmozdítói voltak. E szerzők egy részének még a személye sem volt ismeretes. Törödékmeghatározásaim során is kerültek elő ismeretlen nyomtatványok.

A könyvtárunk néhány volt dolgozója által ugyan már látott, de egyáltalán nem közismert, vagy éppen teljesen ismeretlen RMK-nyomatványokról, valamint azokról, amelyeket nekem sikerült felfedeznem, bibliográfiai leírásokat készítem évkönyvünk számára. Ezek aztán ott, sorozatosan megjelentek. Külön foglalkoztam a „rég Magyar” kor egyik kevésbé ismert nyomtatványtí-

pusával, az országgyűlési kiadványokkal. A régi királyi Magyarország e tárgyú sorozatáról az évkönyv számára, az erdélyi fejedelemség által kiadottakról pedig a *Magyar Könyvszemlé*ben írtam meg tanulmányomat. E folyóirat egyébként néhány más írást is közölte. Legutóbb 1978-ban jelent meg benne két cikkem.

— *A vízjelkutatással miért foglalkoztál?*

— Erre kezdetben azért volt szükségem, mert — főleg a Todoreshku-gyűjteményben — számos olyan RMK-példányt kellett átvizsgálnom, amelyek hasonmás levelekkel voltak kiegészítve, tehát igazában hiányos példányok voltak. Az egyes levelek hasonmás voltát pedig csak a vízjelvizsgálat módszereivel lehetett megállapítani. További vízjelkutatásaim során tüzetesen átnéztem a XVI. századi sárvár-újszigeti nyomda kiadványainak valamennyi Magyarországon található példányát, s ennek eredményeképpen tanulmányt írtam a Magyar Könyvszemle számára azok papírosainak eredetéről. A vízjel tudományról egyébként — a Könyvtártudományi és Módszertani Központ felkérésére, nyugállományba menetelem után — előadásokat is tartottam egy tanfolyamon, amelyet az egyházi könyvtárosok számára rendeztek. Előadásaimról készített vázlatomat ki is adta könyvtárunk a *Régi könyvek és kéziratok* című tanulmánygyűjteményben 1974-ben a Népművelési Propaganda Iroda gondozásában. E tudomány szak megismerésében sokat köszönhetek *Bogdán István* levéltáros kollégám önzetlen és szíves segítőkészségének. Rendkívül nagy hasznát vettem ezenkívül nagy értékű monográfiájának és számos kitűnő tanulmányának is.

— *Az elmondottakon kívül milyen más könyvtárosi munkákat végeztél még a Régi Nyomtatványok Tárában?*

— Aránylag csekély mértékben ugyan, de a XVI. századi külföldi, úgynevezett Antiqua-gyűjtemény katalógizálásában is részt vettem. Ez a nyomtatásban kiadásra kerülő, bibliográfiai igényű katalógus *Soltész Zoltánné* osztályvezető rendkívül alapos, sok szempontra kiterjedő, nagymértékben személyes munkájának lesz az eredménye, amelyet — jelenlegi munkatársainak értékes közreműködésével — most rendez sajtó alá. Soltészné nemcsak igen kiváló művészettörténész, de a nyomdatörténet és a bibliográfiai irodalom is sokat köszönhet értékes munkásságának.

Munkáim során fontos feladatnak tekintettem az olvasók tájékoztatását. A kutatók egy részének általában igen korlátozott a könyvtárakban tölthető ideje. Ezért arra törekedtünk, hogy mielőbb kezükbe adjuk az általuk kért vagy néha a szá-

mukra ismeretlen, de munkájukhoz mégis nélkülözhetetlen muzeális anyagot és a nálunk megtalálható kézikönyveket, továbbá szóbeli útmutatással szolgáljunk a könyvtár más részeiben vagy esetleg más könyvtárakban őrzött, tárgyakat érintő anyagról is. Az olvasók messzemenő segítése különben kollektív munka volt nálunk. Osztályvezető és raktáros, szakreferens és ügyeletes dolgozó együttes munkájának az eredménye volt az, ha sikerült a pár napot, olykor csak néhány órát itt töltő vidéki vagy külföldi kutatók elé tárunk azokat a forrásmunkákat, amelyekért ide utaztak. Jó dolog, hogy könyvtárunkban egyaránt voltak és vannak szaktudósok, illetve könyvtáros szakemberek is, de nem kevésbé volt jó és hasznos, hogy minden szinten voltak szívesen segítő, szolgáltatás-kész munkatársaink. Külön szeretnék itt megemlékezni egykori raktáros kollégáimról, akiknek rendszeretete, pontossága és szívesége nemcsak segítséget, hanem ösztönző erőt is adott személy szerint nekem is pályám során. *Minden könyvtáros legfontosabb feladata az olvasók és a kutatók szolgálata, ez pedig minden szinten egyaránt megvalósítható.* E szolgálatban természetesen annak is benne kell lennie, hogy mai munkánk végzése során az olvasók és a közművelődés jövő érdekeit is szem előtt tartsuk.

— *Hogyan itéled meg azt a korszakot, amikor később neves tudós egyéniségekké váló kollégák dolgoztak az OSZK-ban?*

— Számos kartársammal együtt rendkívül sok hasznát láttam annak, hogy kiváló tudósokká fejlődő kollégák is dolgoztak mellettünk. Egy könyvtáros munkájában gyakran merülnek fel olyan kérdések, amelyeknek megoldása sokkal eredményesebb, ha a megfelelő tudományterület kutatójától tájékozódhat, s nem egymaga igyekszik az általa alig ismert szakmunkák nyomán elindulva megfejteni e kérdéseket. A kutatók is örültek, ha itt végzett munkájuk idején közvetlen iránymutatást kaphattak egy-egy olyan szakterületen, amelyen járatanok voltak. Kollégáim között a kiváló bibliográfusokon kívül számos irodalmár, nyelvész és történész akadt, továbbá földrajztudós és más tudományok jeles művelői is voltak és vannak közöttük ma is. Egy részük időközben kutatóintézethez, egyetemre vagy más tudományos állás betöltésére kapott meghívást. Másik részük viszont ma is értékes tagja a könyvtárnak. Helyesnek tartom azt az egyébként külföldön és nálunk is sok helyen kezdettől fogva kialakult gyakorlatot, amely szerint egyes tehetséges fiatal kutatók valamelyik, szakterületüknek megfelelő könyvtárban kezdik pályafutásukat, és jó lenne, ha a könyvtárak általában nem tekintenék sérelmesnek, ha e

kutatók közül némelyek megválnak a könyvtártól, és olyan helyen folytatják munkájukat, amely tágabb teret nyújthat szaktudományuk művelésére.

— *Hogyan határoznád meg a kutatás és a könyvtári munka viszonyát?*

— A könyvtár az olvasóért van. Ez kétségtelen. De ne felejtjük el, hogy nemcsak a mai, hanem az elkövetkező idők olvasóit és kutatóit is szolgálnia kell. Ezért igen fontos egyebek között, hogy állományának minél mélyrehatóbb feltárására is módja legyen. Ennek érdekében kellő mértékű kutatóidőt kell adnia az erre hivatott munkatársaknak. A kutatóidő növelése az olyan országos jellegű intézményben, mint amilyen az OSZK, különösen szükséges, hiszen saját anyagának feltárásán túl országos érdekű teendői is vannak, és így — hungarika-feladatainak szempontjait nézve — tevékenységi köre szinte határtalan. Mindezek mellett — a korábbi kérdésre adott válaszomhoz kapcsolódva — úgy gondolom, hogy bizonyos könyvtárak — lehetőségeikhez mérten — igyekezzenek kutatóidőt nyújtani néhány olyan tudós-
nak vagy tudósjelöltnek is, akik nem kifejezetten könyvtártudományi területen, hanem saját szaktudományuk művelésén munkálkodnak, ha az a tudományág a könyvtár jellegével egybeesik vagy azzal összeegyeztethető.

— *1972 végén mentél nyugdíjba. Min dolgozol azóta?*

— Valóban 1972 végén kértem nyugállományba helyezésemet. Teljesen azonban nem tudtam megválni a könyvtártól. A vízjelkutatásról tartott

előadásaimat követően arra kértek, hogy a régi román könyvekkel kapcsolatos bibliográfiai kérdésekről mondjak el egyet-mást, mivel például a cirillbetűs román nyomtatványok gondot okoztak kartársaimnak. Ez is igen kedves munka volt számomra, hiszen szívesen foglalkoztam azelőtt is — akkor még a Régi Nyomtatványok Tárában — a könyvtár tulajdonában levő vagy nekünk megvételre felajánlott régi román könyvekkel. Előadásaim vázlatát könyvtári segédlet céljára írásban is elkészítettem. Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy már tízéves koromtól kezdve tanultam a román nyelvet, hiszen az a kolozsvári Református Kollégium gimnáziumának első osztályától kezdve legfőbb tantárgyunk volt. A nyelvet Magyarországra költözésünk után is módomban állt gyakorolni, mert évről évre egy vegyes lakosságú erdélyi faluban nyaraltunk. Nyelvtudásom alapján vállalkozhattam arra, hogy 1935-ben, a debreceni egyetemen akkor megszervezett román nyelvi lektori megbízatást elfogadjam, és debreceni könyvtári munkásságom ideje alatt ellássam.

Nyugállományba vonulásom óta különben — kezdettől fogva — a nekem legkedvesebb tudományos munkakörben, a most már tágabb értelemben vett „rég Magyar” anyaggal foglalkozom. Örülök, hogy tagja lehetek a *Borsa Gedeon* vezetése alatt álló munkaközösségnek, s így az 1800 előtt Magyarországon, illetve külföldön, részben vagy egészben magyar nyelven készült nyomtatványok bibliográfiájához szükséges anyag gyűjtésében — szerény mértékben ugyan — én is részt veszek.

Havasi Zoltán

Kitüntetések

Az Elnöki Tanács *Révész Ferenc*nek, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyugalmazott főigazgatójának, az MSZMP Központi Bizottsága tagjának több mint fél évszázados tevékenysége elismeréseként, 70. születésnapja alkalmából a MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG BABÉRKOSZORÚVAL ÉKESÍTETT ZÁSZLÓRENDJÉT adományozta.

A művelődési miniszter a fegyveres erők napja alkalmából, a közművelődésben végzett eredményes munkájuk elismeréseként *Báderné Csongrádi Anna* könyvtárosnak, *Herendi Károly* könyv-

tárvezetőnek, *Neuspiller Józsefné* könyvtárosnak, *Sükösd Gézané* könyvtárosnak, *Szántó Boriszné* könyvtárvezetőnek; nyugállományba vonulásuk alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *dr. Farkas Józsefné*nek, a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtára osztályvezetőjének A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; *Szalai Imréné*nek, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár osztályvezetőjének a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta; *Tátrai Lajosné*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár könyvtárosát DICSÉRET-ben részesítette.